

РОЗВИТОК ФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ЯК ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Розглянуто сутність туризму, виділено один з його напрямків – фестивальний туризм. Проаналізовано структуру фестивального туризму Закарпаття за тематикою. Визначено динаміку та розподіл фестивального туризму по районах Закарпатської області за останні роки. Виділено перспективні дестинації фестивального туризму. Визначено рівень впливу сезонного фактору на розвиток фестивального туризму.

Ключові слова: туризм, види туризму, фестивальний туризм, сезонний фактор.

Вступ. Дедалі більшої популярності в Україні, зокрема, й у Закарпатській області набуває фестивальний туризм. Фестивалі, які відбуваються у різних районах Закарпаття, забезпечують популяризацію області, сприяють активному розвитку цільових туристичних поїздок. За останні роки Закарпаття поступово утверджує імідж фестивального регіону. Саме цей вид туризму базується на культурних ресурсах, які є однією зі складових геотуризму.

У процесі наукового дослідження використовувалась сукупність методів: узагальнення та наукової абстракції, системно-структурного підходу та факторного аналізу.

Результати дослідження. В туризмі існують різноманітні напрямки, які визначаються на основі вподобань туристів та формуються завдяки природним, культурним, людським та іншим ресурсам. Найяскравішим прикладом геотуристичного напрямку, що формується на основі культурних ресурсів може бути фестивальний туризм [4]. Саме він набуває дедалі більшої популярності як в цілому по Україні, так і безпосередньо у Закарпатській області.

Фестивалі, які відбуваються у різних районах Закарпаття, забезпечують популяризацію області, сприяють активному розвитку цільових туристичних поїздок. За рік в Закарпатській області проводиться біля 100 фестивалів. За даними одного з соціальних інтернет-досліджень, 36 % опитаних вважають саме фестивальний туризм найперспективнішим для України [6].

Розглянемо у відсотковому співвідно-

шенні, які саме фестивалі пропонують закарпатці туристам.

Найбільшу частку (34 %) складають фольклорно-мистецькі заходи. В більшій мірі вони представлені музичними та співецькими фестивалями. Так, у січні місяці проходить конкурс-фестиваль колядників «Вертеп». На весні гостям пропонується відвідати Всеукраїнський фестиваль-конкурс “Закарпатський едельвейс” у м. Ужгород, Міжнародний фестиваль сучасної духовної музики “Кантус”, Міжнародний музично-творчий фестиваль «Сакурафест». В травні місяці 2011 року було проведено вже V-ий Міжнародний дитячий фестиваль театального мистецтва „Птах” в с. Нижнє Селище, Хустського району.

Відомим є щорічний Міжнародний фестиваль театрів нацменшин «Етно-Діа-Сфера», що проводиться у місті Мукачево. На цей захід намагаються потрапити більшість етнічних театрів як з України, так із закордону.

На початку літа в Ужгородському районі проводиться фестиваль «Червона черешня». Організатори фестивалю мають на меті відродити забуті національні культурно-мистецькі традиції закарпатців, популяризувати декоративно-прикладне мистецтво та сприяти подальшому розвитку майстерності фольклорних колективів та виконавців.

Популярним серед молоді є щорічний (в 2011 році вже III-ій) полі культурний захід «Пора Було Фест».

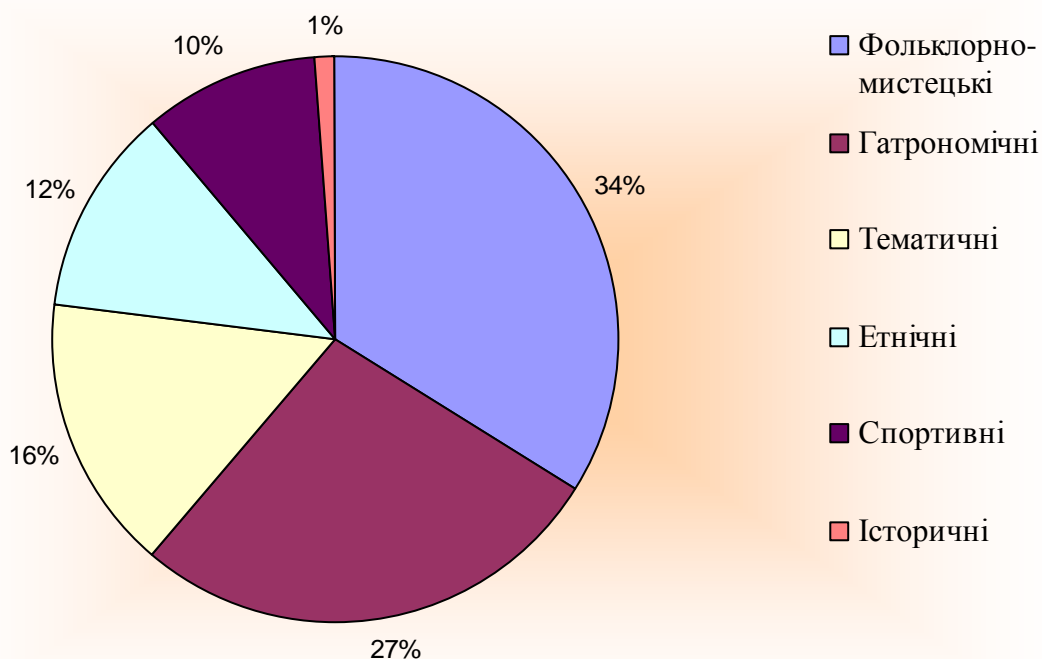

Рис.1. Розподіл фестивалів Закарпатської області за видами.

Фестиваль складається з системи 42 пазлів різних подій, де кожен глядач може стати учасником, а кожен учасник – глядачем; це і є основною родзинкою фестивалю. Організатори намагаються об'єднати образотворче, кіно-, театральне, музичне, танцювальне, кулінарне та бойове мистецтво, мистецтво створення образу, розваги та відпочинок.

У липні місяці у Хустському районі проводиться фольклорний фестиваль “Селиська співанка”, а в Міжгірському - Міжнародний фестиваль юних поетів та прозаїків “Рекітське сузір'я”.

Звісно, на початку осені найпопулярнішим є «Берег Фест», який вважається найстарішим фестивалем на Закарпатті. Його історія починається в далекому 1963 році, коли вперше почали проводити дні добросусідства між Угорщиною та УРСР, як міжнародний фестиваль "Дружба без кордонів". У 2010 році в основу формату фестивалю було покладено принцип відкритої участі, а головною ідеєю стало відродження давніх народних традицій краю. Разом з тим фестиваль отримав нову назву - "BEREG FEST", символіку та оновлену програму.

Другу за розміром частку (27 %) складають гастрономічні фестивалі, в тому числі 7% - винні фестивалі. Найвідоміші серед них: «Ракошинська шкварка», «Сонячний напій», «Ягідне поле», «Молочна ріка», фестиваль сливового леквару, «Гуцульська ріпа», «Гуцульська бринза» та ін.

Зокрема на Закарпатті презентовано «Гастрономічний туристичний шлях», який представляє традиційні страви Закарпаття, кухню національних меншин, гастрономічні фестивалі (їх понад 25 протягом року) і заклади, які їх найкраще готують. Турист може вибрати український, угорський, циганський, німецький, єврейський, словацький гастрономічний маршрут.

Винний туризм Закарпаття включає в себе:

- відвідування плантацій виноградників;
- відвідування дегустаційних залів та підвалів;
- відвідування ресторанів, що пропонують послуги дегустації вина;
- відвідування винних фестивалів;

- відвідування інших спеціалізованих заходів.

За даними «Турінформ Закарпаття» щороку на винні фестивалі приїжджає близько 150 тисяч туристів. Так у сезоні 2009-2010 року перший у році винний фестиваль «Червене вино», проходив на Василя, у старий Новий рік. Він завжди проходить в місті Мукачеві і збирає потужну кількість туристів. Далі відбудеться фестиваль "Біле вино" в Берегові. На травневі свята, у м. Ужгороді фестиваль «Сонячний напій». У червні - фестиваль "Угочанська лоза" у Виноградіві. Осінній фестиваль молодого вина «Закарпатське Божоле» у м. Ужгороді.

Кафедра туризму Ужгородського національного університету, Туристичний інформаційний центр Закарпаття на замовлення Асоціації приватних виноробів краю розробили унікальну програму "Винний туризм Закарпаття" та підготували екскурсіводів по маршруту, яка приносить непоганий додатковий дохід виноробам-екскурсоводам, що дозволяє розвивати їх потенціал. Залучені експерти розробили для виноробів Закарпаття унікальні анімаційні програми, щоб перетворити господарства в туристичний об'єкт підвищеної привабливості.

За останні 3 – 4 роки дуже популярними стали деякі з тематичних фестивалів (16 %), серед яких: Перед наречених, парад Миколайчиків, Словоблуд, Купальська містерія, Лемківська ватра, Мотофестиваль байкерів "MusicBikeUkraine та ін.

У червні місяці проводиться фестиваль "ЕкоЧашка". Мета фестивалю — ознайомити глядача з сучасними екологічними проблемами, подати в доступній візуальній формі варіанти їх вирішення. Глядачів чекають "зелені" художники, дизайнери і фотографи та їх твори; дошка "зелених" знайомств, екоярмарка, еко-сніданки, гарні фільми, дискусії, смачна кава та багато іншого.

На Синевирському озері події уходу вівчарів з вівцями у гори приурочено фестиваль «Проводи отар на полонини». Проводиться фестиваль "Тиса – молодша сестра Дунаю" на території с. Ділове Рахівського р-ну, біля пам'ятного знаку "Центр Європи". Дитячі колективи з усієї області змагаються в кількох конкурсах пов'язаних темою збереження водних ресурсів у незайманій чис-

тоті. Зокрема проводиться виставка робіт на екологічну тематику, де діти у своєрідних композиціях висловлюють своє бачення проблем забруднення річок.

Досить значну нішу обіймають етнічні фестивалі (12 %), що зумовлено близькістю області з кордоном. Серед цих фестивалів: фестиваль угорської культури, фестиваль «Німецька громада», фестиваль румунської народної творчості, угорського народного мистецтва, ромського народного мистецтва, угорської пісні та танцю та ін.

Поступово відроджується зацікавленість до спортивних заходів. 10 % фестивалів на Закарпатті приурочені саме цим подіям. У травні 2011 року в місті Берегово проведено вже V традиційний шаховий фестиваль "Берегово Опен 2011". Кількість учасників із кожним роком не тільки збільшується, а й значно розширюється географія їх представництва. Рекордна кількість учасників 2011 року – 84 спортсмени не тільки з Закарпаття, а й інших міст України – підтвердження популярності змагань.

В травні проходить традиційний турнір з петанку "Сакура». В 2011 році його відкривав Віталій Кличко. Всього в цьому році «Сакура» збрала біля 80 любителів петанку з 8 країн світу. На турнір вперше приїхала національна збірна з Латвії. Крім того, традиційно, було учасники з Росії, Білорусії, Литви, Польщі, Словаччини, Угорщини, Австрії та Франції.

На початку осені проводиться спортивний фестиваль «Ужгородська десятка», що має на меті пропаганду здорового способу життя, розвиток та популяризацію спорту, відновлення марафонського руху в Закарпатській області, який було припинено після розпаду Радянського союзу. На жаль, у 2011 році цей захід був скасований через відсутність фінансування.

Певну частку займають заходи спортивно-розважального характеру, це «Ужгородська регата», «Студентська республіка», «Кушницька олімпіада» та ін.

Історичні фестивалі, на жаль, не є популярними в області. Цю групу може

представити лише один фестиваль – фестиваль-конкурс стрілецької пісні «Красне поле», метою якого є пропаганда національно-патріотичних творів, які оспівують славетні подвиги українського народу, виховання у

підростаючого покоління любові до рідного краю, його минулого, виявлення молодих і талановитих виконавців.

Цікавим є аналіз розподілу фестивалів по районах Закарпатської області.

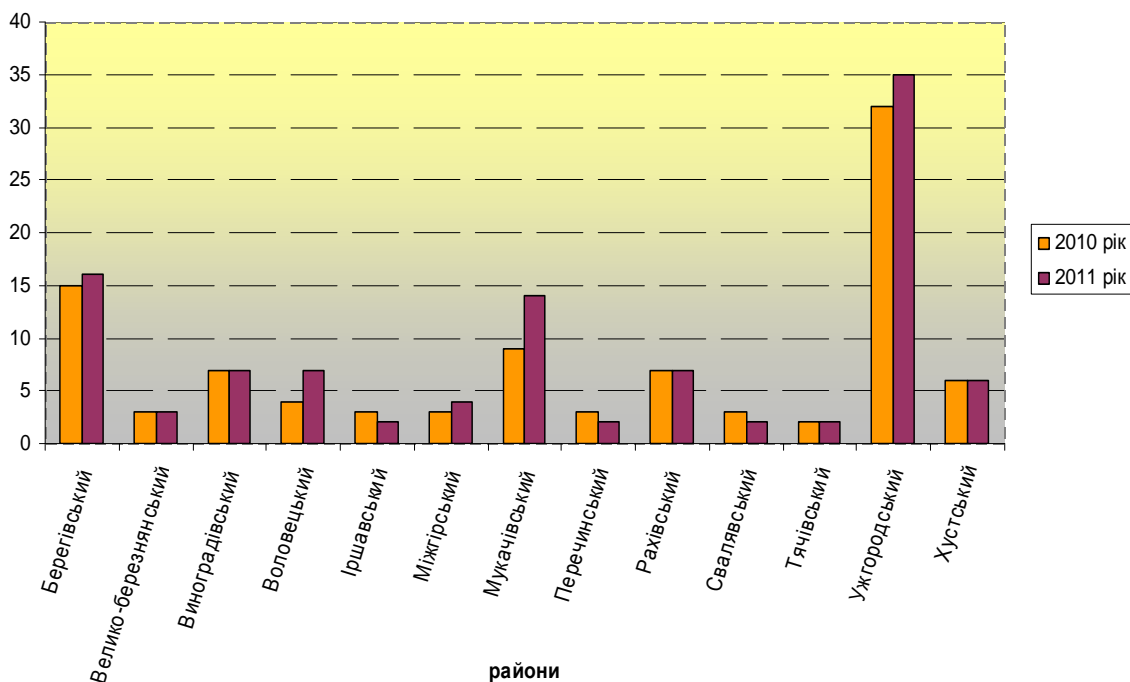

Рис.2. Розподіл фестивалів по районах Закарпатської області, 2010 -2011 р.

З рис. 2 видно, що основними осередками фестивального туризму є Ужгородський (32 та 35 фестивалів), Берегівський (15 і 16) та Мукачівський райони (9 і 14). Це зумовлено тим, що дані райони є найбільш розвиненими, в них розміщені адміністративний та економічні центри області.

Перспективними дестинаціями є високогірна Рахівщина з багатими традиціями горян-гуцулів, Виноградівський та Воловецький райони.

Якщо розглядати вплив сезонного фактору на фестивальний туризм, то можна з впевненістю сказати, що він є значним. (див. Рис. 3.).

Отже, можна виділити окремі етапи за ступенем інтенсивності та періодами року:

«піковий сезон» — період, який характеризується максимальною кількістю туристів при найбільш вдалих умовах праці закладів туристичної сфери. В той же самий час виникають значні проблеми із забезпеченням усіх туристів житлом, перенавантаженням транспортних шляхів, перевантаженням закладів загального харчування, енерго та водопостачанням, проведенням екскурсій

та інше. відносяться два періоди — перший, традиційний, з липня по серпень, другий – січень місяць, пов’язаний з січневими святами та популяризацією зимового відпочинку;

«високий сезон», він характеризується високим рівнем активності на туристичному ринку як туристів, так і представників туристичної сфери. За строками це періоди з травня по червень, а також вересень;

«низький сезон», характеризується як період дуже слабкої активності на туристичному ринку. Цьому періоду притаманні незначні обсяги туристичного потоку та істотно нижчі ціни в закладах відпочинку. Це періоди — жовтень та квітень;

«мертвий сезон», період, який характеризується як найнесприятливіший для організації відпочинку та організації діяльності закладів туристичної сфери. До періодів можна віднести листопад, грудень та лютий. Мета організаторів фестивалів звісно полягає у мінімізації даного періоду.

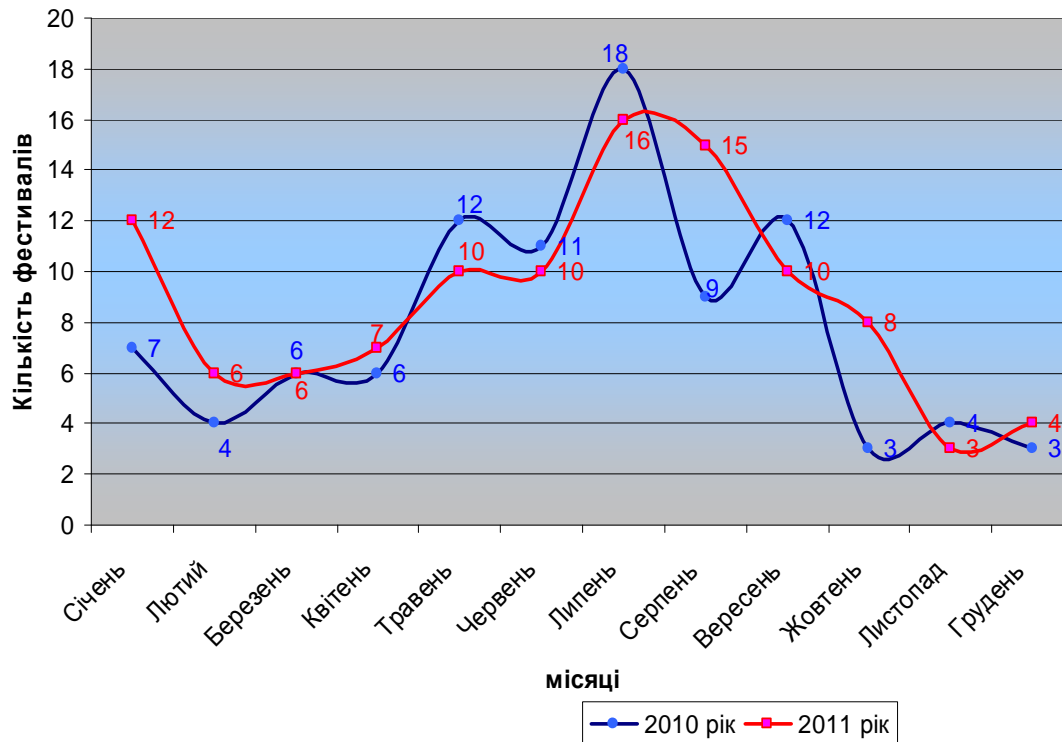

Рис. 3. Вплив сезонного фактору на фестивальний туризм в закарпатській області, 2010 – 2011 рр.

Часто фестивалі не виправдовують очікування гостей через низький рівень організації і недостатньо привабливу розважальну програму. Саме тому фахівцями кафедри туризму розроблений список рекомендованих для відвідування фестивалів, які представлені у вигляді «Календаря фестивалів Закарпаття – 2011». Так, деякі фестивалі вже стали традиційними і активно пропонуються у складі турів українськими туроператорами. Так, фестиваль «Червене вино» у 2011 році відвідало 60 тисяч гостей. Приємно, що «Закарпатське божоле», яке у 2011 році збрало тисячі гостей, отримало перше місце у номінації «Кращий гастрономічний фестиваль». Неозброєним оком було помітно, що з року в рік фестиваль значно прогресує: більше стає і гостей, і виноробів, які привозять свою продукцію, їх у 2011 році було близько півсотні. Найбільше – з Мукачівщини, Ужгородщини та Березівщини. Особливістю «Закарпатського божоле» були і спеціальні дегустаційні бокали з логотипом фестивалю, яких цього разу підготували

1100 і всі вони розійшлися за перші 2 години.

Володимир Царук, керівник Центру туристичної інформації, зазначає, що щорічно потік українців, які відвідують Карпати, зростає на 10-15%, іноземців – на 10%. Таку динаміку експерт пов'язує з фестивальним бумом.[7]

Висновки. Звісно, фестивалі, які проводяться в області позитивно впливають на імідж краю, сприяють залученню туристів. Однак у зв'язку з великою кількістю таких заходів, обласний бюджет не в змозі підтримувати всі. Саме тому у кожному регіоні визначається один захід культурно-національного спрямування, який стане візитівкою регіону і буде відбуватись за фінансової підтримки обласного бюджету та під егідою обласної державної адміністрації і обласної ради. Саме таким чином, у 2012 році планується перехід від кількості до якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. MurrayGray. Geodiversity, valuing and conserving abiotic nature Ed. J. Wiley & Sons, Chichester, 2004. - 434 p.
2. Ross K. Dowling and David Newsome. Geotourism. - Oxford; Burlington, MA: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2006. - 260 p.
3. Ross K. Dowling, David Newsome, Global Geotourism Perspectives. - Goodfellow Publishers Limited, 2010. – 266 p.
4. Киш Г.В. Геотуризм як можливість пізнання унікальності дестинації //Географія та туризм: Наук. Зб. /Ред.кол.: Я.Б. Олійник (відп. Ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 15. – 286 с., С. 45 - 51.
5. Соловійов Д. І. Дослідження фактора сезонності та його вплив на розвиток туристичної сфери //Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 3(7) 2009, С. 28 – 31.
6. Результати соціологічного інтернет-дослідження «Дослідження сприйняття України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brandukraine.org/k/>.
7. Західна Україна випереджає Крим за кількістю туристів // Кореспондент, № 34, 2011 р.

G.V. Kish, O.D. Koval, L.O. Koval

Uzhgorod national university, 88000, Uzhgorod, Universitetska st., 14

DEVELOPMENT OF FESTIVAL TOURISM (THE EXAMPLE OF TRANSCARPATHIA)

The article deals with the essence of tourism, allocated on of its lines – festival tourism. The structure on the subject of festival tourism in Transcarpathia is analyzed. Dynamics and allocation of festival tourism in different regions of Transcarpathia are identified. Perspective festival tourism destinations are highlighted. The influence of seasonal factor on the festival tourism is defined.

Key words: tourism, tourism kinds, festival tourism, seasonal factor.

Г.В. Киш, А.Д. Коваль, Л.А. Коваль

Ужгородский национальный университет, 88000, Ужгород, ул. Университетская, 14

РАЗВИТИЕ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМА ЯК ТУРИСТИЧЕСКОГО ПРОДУКТА (НА ПРИМЕРЕ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ)

Рассмотрена сущность туризма, выделено одно из его направлений – фестиваль туризм. Проанализирована тематическая структура фестиваль туризм Закарпатья. Определены динамика и распределение фестиваль туризм по районам Закарпатской области в последние годы. Выделены перспективные дестинации фестиваль туризм. Определен уровень влияния сезонного фактора на развитие фестиваль туризм.

Ключевые слова: туризм, виды туризм, фестиваль туризм, сезонный фактор.